

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора кафедри біобезпеки і здоров'я людини Сичова Сергія Олександровича на дисертацію Довгань Надії Юріївни «Теоретичні і методичні основи виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук у спеціалізовану вчену раду Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання НАПН України зі спеціальностей: 13.00.07 – теорія та методика виховання; 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)

З огляду на новітні тенденції та трансформації в освітній галузі актуальною є проблема впровадження нових підходів до формування фізичної культури студентів у ВНЗ, які визначають напрям дослідження і дають змогу виявити певний аспект аналізованих освітніх явищ.

Фізична культура, маючи величезний потенціал не тільки в аспекті поліпшення фізичної підготовленості, здоров'я, але і як засіб формуючого впливу на особистість студента, як ніяка інша діяльність, може бути спрямована на вирішення низки психофізичних, соціально-психологічних та естетичних завдань. Вона є найважливішим компонентом формування цілісної особистості студента у вищих навчальних закладах. Будучи складовою частиною загальної культури, фізична культура входить у гуманітарну компоненту освіти, значущість якої виявляється у гармонізації духовних, морально-вольових і фізичних сил. Тож дисертаційне дослідження Довгань Надії Юріївни присвячене проблемі, необхідність в якій детермінована як соціально-економічними умовами життєдіяльності людини і суспільства, так і назрілою потребою в досягненні оптимуму фізичної освіти, стану психічного і фізичного здоров'я, фізичного розвитку та рухової підготовленості молодого покоління.

Актуальність окресленої проблеми підтверджує цінність дослідження. У представленій роботі предметом наукового вивчення обрано теоретико-методичні основи виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи.

Понятійний апарат дисертаційної роботи характеризується чіткістю формулювань, логічністю та взаємопов'язаністю таких його елементів, як об'єкт, предмет, завдання, що спрямовані на досягнення мети.

Науково обґрунтоване формулювання мети дослідження, що відповідає рівню вимог до докторських дисертацій, та гіпотез дозволили оптимально його структурувати, окреслити завдання, вирішенню яких присвячено шість змістовно пов'язаних між собою розділів роботи, особливістю яких є можливість їх розгляду як самостійного теоретичного та практичного матеріалу, що викликає науковий інтерес.

Особливої уваги заслуговують положення, що характеризують наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дослідження. Перш за все, відзначимо те, що дисертанткою визначено, що процес виховання фізичної культури студентів у ВНЗ проводиться недостатньо ефективно; показано, що ефективне виховання фізичної культури студентів ВНЗ можливе у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи; створено структурну модель фізичної культури особистості студента, на основі котрої визначено рівні сформованості виховання фізичної культури студентів; розроблено концепцію виховання фізичної культури особистості у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи; обґрунтовано педагогічну систему виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи; досліджено структуру базових чинників виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів; окреслено психолого-педагогічні умови та специфіку організації процесу фізичного виховання студентів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Уточнено сутність понять: фізична культура особистості студента, фізичне виховання, фізична освіта, фізкультурна освіта, позааудиторна діяльність, позааудиторна спортивно-масова робота, педагогічна

система, функціональний тренінг, здоров'язберігаюче освітнє середовище, фізкультурно-спортивний спосіб життя, персоніфікація процесу позааудиторної спортивно-масової роботи, фізичне самовдосконалення. Дістали подальшого розвитку методи і методики організації і здійснення позааудиторної спортивно-масової роботи, засоби збереження здоров'я та організації активного дозвілля студентської молоді в умовах ВНЗ.

У першому розділі дисертанткою шляхом аналізу наукових джерел обґрунтовано концептуальні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Здійснено культурно-історичну ретроспективу проблеми виховання фізичної культури особистості та розкрито наукові підходи до виховання фізичної культури студентів у вищих навчальних закладах. Дисертанткою схарактеризовано фізичне виховання особистості як соціально детермінованої сфери загальної культури особистості, яка характеризує рівень фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій і соціально-духовних цінностей, набутих у результаті виховання, та інтегрованих у фізкультурно-спортивній діяльності, духовності і психофізичному здоров'ї. Розкрито наукові підходи до формування фізичної культури студентів у вищих навчальних закладах, зокрема: особистісно-орієнтований, діяльнісно-орієнтований, системний та середовищний підходи. Зазначимо, що означені підходи не суперечать один одному, а їх синтез визначає систему позааудиторної спортивно-масової роботи та спрямовує фізичне виховання молоді у русло гуманізації освіти. Розкрито сучасні теоретичні засади фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах.

У другому розділі обґрунтовано провідні ідеї формування фізичної культури студентів вищих навчальних закладів; дається категоріальне визначення поняття «фізична культура особистості студента»; схарактеризовано стратегію формування фізичної культури студентів ВНЗ; визначено базові чинники і закономірності виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів.

Заслуговує уваги обґрунтування авторкою стратегії виховання фізичної культури особистості студентів, яка реалізується через створення структурної моделі фізичної культури особистості студента, що дає змогу оптимізувати процес фізичного виховання у вищих навчальних закладах за допомогою впровадження у навчальний процес нових засобів, методів і технологій фізичного виховання, компонентами котрої є: когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний, що мають критерії (розумовий, емоційно-ціннісний, рухово-діяльнісний), показники (знання у сфері фізичної культури, інформаційна потреба щодо обізнаності з фізичної культури та спорту, розвиток рухового інтелекту (здібності до тонких моторних рухів); позитивне емоційно-забарвлене ставлення до занять з фізичного виховання, потреба у фізичному самовдосконаленні, цілеспрямованість у спортивно-масовій діяльності; рухова активність протягом тижня, змагальна діяльність та активне дозвілля) та рівні вихованості (високий, достатній, середній, низький), які розглядаються дисертанткою як визначальні ознаки змісту фізичної культури особистості сучасного студента.

Процес виховання фізичної культури розглядається авторкою як особливе поєднання внутрішніх чинників розвитку фізичної культури особистості: морфофункціональних, психологічних, фізичних та особистісних новоутворень і зовнішніх чинників, характерних для сучасних умов організації освіти й оптимізації навчально-виховного процесу у ВНЗ у напрямку збереження, зміцнення і формування здоров'я студентської молоді.

У третьому розділі означено основні дидактичні принципи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів; змодельовано психолого-педагогічний контекст конструювання змісту фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи; розкрито єдність традиційних та інноваційних форм і методів виховання фізичної культури студентської молоді у вищих навчальних закладах у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи.

У четвертому розділі наведено принципи, зміст та програму емпіричного дослідження рівнів вихованості фізичної культури студентів вищих навчальних закладів; представлено процедурно-методичне забезпечення дослідження; проаналізовано та проінтерпретовано отримані емпіричні дані. В основу змісту та програми констатувального етапу дослідження покладені принципи емпіричного дослідження: системності, цілісності дослідження, ізоморфізму, діяльнісного опосередкування, інваріантності, валідності.

Констатувальна частина дослідження складалася з таких етапів: підбір діагностичного інструментарію вихованості фізичної культури студентів; складання комплексу діагностичних процедур і визначення послідовності цих процедур; проведення діагностичних процедур; кількісна та якісна інтерпретація отриманих результатів з використанням методів математичної статистики; визначення показників та рівнів вихованості фізичної культури студентів. Слід відзначити логічність та переконливість інтерпретації отриманих у результаті емпіричного дослідження даних, що є свідченням достатньої теоретико-методологічної підготовки та аналітичних здібностей авторки. Результати, отримані під час проведення констатувального етапу дослідження, як указує дисертантка, продемонстрували необхідність оптимізації процесу виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи.

У п'ятому розділі обґрунтовано педагогічну систему виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Для характеристики педагогічної системи виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи авторкою визначено такі категорії, як: підходи, принципи, компоненти, критерії, рівні, мотиви, завдання, форми, методи здійснення, психолого-педагогічні умови, продукт та результат діяльності, котрі співвідносяться між собою як системні утворення з різних рівнів системи понятійних рядів.

Дисертанткою репрезентовано інноваційну модель системи виховання фізичної культури. Для досягнення мети чинного дослідження нею обґрунтовано методику виховання фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Її специфіка розкрита у таких блок-формах: теоретичній, практичній, творчій та самостійній роботі студентів, яка задає процес її розгортання через мету, визначену дисертанткою як формування власного здоров'я, підвищення ефективності фізичної та функціональної підготовки, виховання морально-вольових якостей (цілеспрямованості, наполегливості, сміливості та рішучості) студентів ВНЗ. Окреслено етапи, напрями та психолого-педагогічні умови впровадження в освітній процес ВНЗ системи виховання фізичної культури.

У шостому розділі здійснено порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів дослідження. Виявлена позитивна динаміка рівнів вихованості за когнітивним, емоційно-ціннісним, поведінково-діяльнісний компонентами фізичної культури студентської молоді ВНЗ в експериментальних групах, що свідчить про ефективність упровадженої педагогічної системи виховання фізичної культури студентів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи. Позитивним є наведення авторкою науково-методичних рекомендацій щодо виховання фізичної культури студентів у процесі позааудиторної спортивно-масової роботи для студентів, викладачів та фахівців з фізичної культури.

Оцінюючи загалом позитивно проведене дослідження, доцільно зауважити, що у роботі є певні недоліки:

1. Занадто детально, з нашої точки зору, описано поняття «фізична культура особистості студента». Вважаємо, що достатньо було зупинитись лише на описі фізичної культури особистості.
2. У представленій моделі фізичного вдосконалення особистості йдеться про особистість студента як таку, без урахування його професійної спрямованості, що має по-різному впливати на процес виховання

фізичної культури студентів. Дослідження ж взаємозв'язку професійної спрямованості з процесом виховання фізичної культури студентів у роботі не відображено. А відтак, виникає запитання: чи існує такий взаємозв'язок, якщо так, то у чому він проявляється.

3. Поза увагою дослідниці в описі результатів емпіричного дослідження залишилась гендерна специфіка виховання фізичної культури, хоча у таблицях представлені відмінності прояву фізичних якостей та вмій залежно від статі.
4. Авторка в експериментальній програмі застосовує технологію функціонального тренінгу. Не дуже зрозуміло, чим ця технологія відрізняється від секційних занять за спортивним спрямуванням.

Утім, представлена до захисту наукова праця, не втрачає своєї значущості від висловлених зауважень. Вона відкрита до розвитку і перегляду теоретико-методологічних позицій, доповнення експериментально-досвідною практикою. Натомість, фундаментальність наукового доробку Н.Ю. Довгань, представленого не лише дисертацією та адекватним її змісту авторефератом, а й великою кількістю ґрунтовних публікацій (монографії, статей, тез доповідей на наукових конференціях тощо) заслуговує на високу оцінку, а відтак – присудження дисертантці наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальностей: 13.00.07 – теорія та методика виховання; 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Офіційний опонент:

**доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри біобезпеки і
здоров'я людини Національного
технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»**

